

جدول ۱: انتخاب

عنوان مقاله	نام بنا	علل انتخاب بنا	بخشی از متن مقاله
گنبد سرخ مراغه	گنبد سرخ مراغه	۱. آسیب‌دیدگی شدید ۲. نیازمندی به مرمت ۳. زیبایی و ظرافت اثر	«آرامگاهی که امروز تحت نام گنبد سرخ شناخته شده مانند مجسمه زیبایی است که سر و دست او شکسته باشد... در جدارهایش سوراخ‌هایی برای روشنایی تعبیه شده ... قسمتی از کتیبه‌های آن خراب شده ... بیم آن می‌رود رطوبت در آن اثر کند و آرامگاه را از پا بیاورد.» (Behnam, 1963: 2) ^۵
مدرسه جعفرآباد بنایی ناشناخته از دوره صفوی	مدرسه جعفرآباد	۱. ناشناخته بودن ۲. خطر تخریب	«مدرسه جعفرآباد از معدود مدارس صفوی ... با توجه به عدم دخل و تصرف در ساختمان اولیه و ناشناخته و در معرض تخریب بودن بررسی و مطالعه شده است.» (Ahmadi & Javari, 2014: 132)
مسجد جمعه اردبیل	مسجد جمعه اردبیل	۱. ویرانی بنا	(Siro, 1997: 598) ^۶
بنای مسجد جامع ورامین	مسجد جامع ورامین	۱. نیازمندی به مرمت	(Khamseh, 2008: 73)

جدول ۲: مشاهده

عنوان مقاله	نام بنا	نوع مشاهده	بخشی از متن مقاله
بازایی طرح و بازخوانی باغ‌های ناشناخته ایران نمونه موردی: باغ نشاط نیشابور	باغ نشاط نیشابور	مستقیم	پیش از هر چیز حصارگلی نسبتاً سالم همراه چهار برج نیمه مخروبه در چهار کنج و یک گشودگی در دیوار جنوبی و ویرانه های دو عمارت و تعدادی درخت پراکنده در محوطه به چشم می‌خورد. بر اساس آثار بر جای مانده، کلیات طرح باغ به طور بسیار مبهم قابل ردیابی است ... (Etezadi & Golestani, 2018: 26)
چهل ستون مسجد ملارستم مراغه	مسجد ملارستم مراغه	مستقیم	«... نحوه استفاده از نور خارج چنان صورت پذیرفته که در تمامی ساعت‌های روز میزان روشنایی به گونه‌ای است که انسان در چنین محیطی خواستار آن است. نور شبستان نه آنچنان است که چشم را آزار دهد ... و نه آنچنان ناچیز است که شخص در آن احساس افسردگی و غم کند ...» (Varjavand, 1975: 5)
بازآفرینی تصویری کاخ تخریب شده آیینخانه؛ نمونه‌ای از کاخ‌های دوره صفوی (Adili et al., 2015: 13-28)	کاخ آیینخانه	غیرمستقیم	تصاویر زیر به ترتیب از راست به چپ، کاخ آیینخانه اصفهان را نشان می‌دهند. این تصاویر و طرح‌ها توسط دیولافوا، دالمانی و کست از جهانگردان دوران قاجاریه ثبت شده‌اند.
میدان نقش جهان اصفهان (Honarfar, 1971: 2-28)	میدان نقش جهان اصفهان	غیرمستقیم	تصاویر زیر به ترتیب از راست به چپ، میدان نقش جهان اصفهان از کتاب اسناد مصور اروپاییان از ایران، سفرنامه لوبرون و آرشیو عکس‌های دیولافوا را نشان می‌دهند.
قلعه باستانی ایزدخواست و آثار تاریخی آن	قلعه ایزدخواست	مستقیم	(Varjavand, 1972: 60)
مسجد و مدرسه معیرالممالک	مسجد و مدرسه معیرالممالک	مستقیم	(Zarghami, 2006: 62)

جدول ۳: شناسایی پیشینه تاریخی و موقعیت جغرافیایی منطقه

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از مقاله
برج شبلی دماوند (Sheybani, 1986: 59-64)	برج شبلی دماوند	سفرنامه‌ها	جیمز موریه شاید اولین سیاحی باشد که شرحی از ناحیه دماوند باقی گذاشته است ... می‌گوید: «اولین جزء قابل تشخیص دهکده مناره یا برجی قدیمی است که به صورت شاخصی برفراز بلندی قرار گرفته است.» چارلز استوارت گزارش می‌کند: «... از رودخانه اصلی دماوند بر دامنه‌ی تپه‌ای بالا می‌روند و به یک برج آجری می‌رسند که نه تاریخ ساخت آن معلوم است نه مورد استفاده آن ...»
	نقشه‌ها و تصاویر		تصاویر زیر به ترتیب از راست به چپ، طرحی از دورنمای شهر دماوند و برج شبلی در محدوده شرقی آن اثر جیمز موریه و نقشه استان جبال و گیلان و مازندران و کومس و گرگان اثر لسترنج را نشان می‌دهند.
		فرهنگ نامه	نراق که در حال حاضر از تنایع دلیجان است، در حدود عرض جغرافیایی ۳۴ درجه و طول شرقی ۵۰ درجه و ۵۰ دقیقه قرار گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا برابر با ۱۹۰۰ متر است.
بازار نراق، میراث‌دار محیط طبیعی، راه تاریخی و شهر قاجار (Omrani Pour et al., 2018: 95-99)	بازار نراق	متون تاریخی	زین العابدین شیروانی ... در کتاب بستان السیاحه در ذکر نراق آن را قریه‌ای قصبه مانند و محلی خاطر پسند از توابع کاشان با باغات فراوان دانسته است. حسن قمی در ۳۷۸ ق در زیل رستاق‌های قم و زمانی که به شرح قلعه‌ها مشغول است ... از قلعه ابل نام می‌برد و می‌گوید: «این قلعه به قرب نراق است ...»
		سفرنامه	حاج سیاح که زاده محلات و آشنای با منطقه بوده، وضعیت سال ۱۲۹۴ ق را با وضعیت گذشته نراق که آن را نیز دیده بود مقایسه کرده و ... می‌گوید: «نراق بسیار جای آباد پرمفعت باصفایی بود که آن را هند کوچک نام نهاده بودند»
		پژوهش‌های متاخر	لسترنج نیز راجع به این شهر صحبت کرده است: «گناباد شهر بزرگی است ... ابن‌حوقل آن را «ینابذ» و مقدسی «جناود» نامیده‌اند و به اشکال دیگر هم خوانده شده ...»
مسجد جامع ورامین و زیبایی‌های آن	مسجد جامع ورامین	سفرنامه‌ها	(Khamseh, 2008: 75)

جدول ۴: زمان ساخت بنا (۱)

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
کاخ چهلستون (Honarfar, 1972: 6-11)	کاخ چهلستون	کتیبه‌های موجود در بنا	«به موجب یک کتیبه‌ی تاریخی که در سال ۱۳۲۷ خورشیدی ... از زیر خاک خارج شد، کاخ چهلستون در پنجمین سال سلطنت شاه عباس دوم در سال ۱۰۵۷ هجری به اتمام رسیده است ...»
		اشعار شاعران	«صائب ملک‌الشعرای دربار شاه عباس دوم طی قصیده بلند بالائی اوصاف قصر چلستون و تاریخ اتمام این بنا را رشته نظم کشیده است «... قبله گاه تاجداران باد دایم این مکان ...» ماده تاریخ اتمام این قصر است که به حساب حروف ابجد سال ۱۰۵۷ هجری می‌شود ...»
بازخوانی باغ سعادت‌آباد قزوین بر اساس اشعار عبدی بیگ شیرازی و انطباق با اسناد تاریخی دیگر (Yarahmadi & Ansari, 2017: 31)	باغ سعادت آباد قزوین	متون تاریخی	قاضی میراحمد حسینی قمی در خلاصه التواریخ آورده است: «شاه دین پناه در این سال (۹۵۱ق) قشلاق همایون در قزوین نمودند و هم در این سال شاه صاحب اقبال را به خاطر رسید که در قزوین باغی احداث نمایند... طرح باغ مربع فرموده و باغ سعادت موسوم ساختند ...» قمی در ذکر وقایع سال سی وینجم سلطنت شاه طهماسب اول آورده است: «هم در این سال (۹۶۵ ق) عمارات عالیه رفیعه باغ سعادت‌آباد از منازل درون و بیرون و خیابان و عمارات دولخانه مبارکه به اتمام رسید».

حسن بیگ روملو نیز در احسن التواریخ نوشته است: «هم در این سال (۹۶۵ق) شاه دین پناه از دولتخانه کهنه به دولتخانه نو انتقال نمود».			
حمدالله مستوفی می‌نویسد: «... خواجه تاج‌الدین علیشاه جیلانی در شهر تبریز در خارج محله نارمیان مسجد جامع بزرگی ساخته که صحنش ۲۵۰ گز در ۲۰۰ گز و در او صفه‌ای بزرگ، از ایوان کسری به مدائن بزرگ‌تر ...»	متون تاریخی	ارگ علیشاه	ارگ علیشاه تبریز (Anonymous, 1972:41)
ژان شاردن از بنای این مسجد چنین یاد کرده‌است: «... در تبریز ۲۵۰ مسجد وجود دارد که بزرگ‌ترین آن مسجد علیشاه است ... این مسجد در زمان تاج‌الدین علیشاه جیلانی وزیر سلطان محمد خدابنده ... در سمت جنوب شهر تبریز بنا شد ...»	سفرنامه		
(Karang & Torabi, 1974: 16)	سفرنامه	کلیسای سن‌استپانوس	کلیسای سن‌استپانوس

جدول ۵: زمان ساخت بنا (۲)

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
قلعه دختر مزار بجنستان گناباد	قلعه دختر بجنستان	سایر بناهای مشابه و تاریخ‌گذاری شده	« قلعه دختر مزار بجنستان گناباد ... مربوط به دوره‌ی ساسانی به نظر می‌رسد زیرا: اولاً مانند سایر قلاع دوره ساسانی بر فراز یک قله منفرد و رفیع و در کنار یکی از راه‌های داخلی فلات قرار دارد ... ثانیاً مانند سایر بناها و قلاع دختر دوره ساسانی دارای تالارهای مربع و مستطیل است ... ثالثاً ... » (Zamani, 1972: 259)

جدول ۶: سیر تحولات به وجود آمده در بنا

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
معرفی باغ تخت شیراز بر پایه اسناد مصور و مکتوب (Khoei & Garavandpour 2010: 32-38)	باغ تخت شیراز	متون تاریخی	« اتابک قراچه در اواخر قرن پنجم یا ششم هجری باغی در شمال شیراز بنیاد کرد که تخت قراچه نام گرفت، باغ در حدود قرن نهم وسیع و پرشکوه بود ... آقا محمدخان در باغ تغییراتی داد ... با احداث بنای جدید باغ را تخت قاجار خواندند ...
		طرح‌های ترسیم شده و تصاویر	تصاویر زیر به ترتیب از راست به چپ، طرح‌هایی از باغ تخت را در اواخر دوران صفویه یا اوایل افشاریه اثر هوفستد فان اسن، اواخر دوران ناصری اثر دیولافوا و اواخر دوره قاجاریه برگرفته از کتاب پژوهشی در شناخت باغ‌های ایران نشان می‌دهند.
دیداری از گنبد سلطانیه بزرگ‌ترین گنبد اسلامی	گنبد سلطانیه	متون تاریخی	« ... سلطان محمد خدابنده در بهار سال ۷۰۴ هجری دست به ساختن گنبد و آرامگاه خود کنار گنبد و نیز عمارت قلعه و شهر سلطانیه زد ... نقص‌های شهر، گنبد و دیگر بناهای سلطانیه را سلطان ابوسعید بهادر تکمیل کرد ... محمد خدابنده ... آرامگاهی رفیع و بسیار زیبا برای خود بنا کرد که از شاهکارهای معماری جهان است ... مدرسه‌ها، مسجدها، خانقاه‌ها و ... به مجموعه گنبد افزود ... » (Gilani, 1973: 22-23)

جدول ۷: سازنده و بانیان بنا

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
مسجد علیشاه جیلانی (Mashkour, 1970: 24)	مسجد علیشاه	سفرنامه	ابن بطوطه ... در کتاب رحله خود در وصف این مسجد می‌نویسد: «پس از آن به مسجد جامعی رسیدیم که آن را وزیر علیشاه معروف به جیلان بنا کرده است ...»
		متون تاریخی و جغرافیایی	محمود بن محمد بن آقسرائی ... می‌نویسد: «تاج‌الدین علیشاه وزیری صاحب خیر بود و مسجد جامع در تبریز اساس نهاده است ...» کاتب چلبی ... می‌نویسد: «وزیر خواجه تاج‌الدین علیشاه در طرف جنوب غربی شهر تبریز در محله نیارمیان مسجد جامع عظیمی بنا کرده که بزرگ‌تر از ایوان کسری است ...»
معماری و تزیینات مسجد-مدرسه سپهسالار قدیم	مسجد-مدرسه سپهسالار قدیم	متون تاریخی	اعتمادالسلطنه در کتاب صدرالتواریخ درباره این بنا آورده‌است: «و از جلال میرزا محمد خان مدرسه‌ی او است که در دارالخلافه تهران ساخته ... این اثر به اسم مدرسه سپهسالار اشتهار دارد...» (Neyestani et al., 2011: 180)
بررسی سیر تحول تاریخی و شکل‌گیری مسجد جامع کاشان (Alemi & Kamali Zarchi, 2021: 42-43)	مسجد جامع کاشان	متون تاریخی	در مرآت البلدان آمده : «مسجدی که در کاشان به اسم جامع معروف است، صفیه خاتون دختر مالک اشتر آن را بنا کرده است.» نراقی در آثار تاریخی شهرستان‌های نطنز و کاشان درباره بنیان‌گذار مسجد جامع می‌نویسد: «این بنا قدیمی‌ترین مسجد و بنای باستانی داخل شهر کاشان است ... که صفی‌الدین ابوطاهر کاشی ملقب به عزیزالحضرت بنا نهاده است.»
		کتیبه‌های موجود در بنا	درجایی دیگر معمار مسجد را مجید (القاضی الجلیل - البنا) مطابق آنچه بر روی کتیبه نوشته شده است، معرفی می‌کند. (Qassabian, 2005: 97)
مسجد گوهرشاد مشهد پس از ششصد سال	مسجد گوهرشاد	کتیبه‌های موجود در بنا	

جدول ۸: علت نام‌گذاری بنا

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
باغ خلعت پوشان تبریز و کوشک میان آبی آن	باغ خلعت‌پوشان تبریز	سفرنامه	تاورنیه در سفرنامه‌اش می‌نویسد: «... شاه اغلب اوقات برای حکام ولایات به علامت مرحمت و التفات خلعت می‌فرستد ... و معمولاً در یکی دو فرستگي هر شهر، خلعت پوشانی بنا شده است که حاکم با جمعیت به آنجا رفته، فرستاده‌ی شاه هم با خلعت به آنجا می‌آید.» (Kabir Saber & Sadri Kia, 2008: 87)
باغ تاریخی تاج‌آباد نطنز	باغ تاج‌آباد نطنز	متون تاریخی	بر اساس کتاب سراب زندگی نوشته جهانگیرخان ریاحی، شاه عباس صفوی این مجموعه را برای خواهرخود، تاج خانم (تاج خاتون) بنا کرد. به همین دلیل این محل تاج‌آباد نامیده می‌شود و باغ تاج‌آباد در روستایی به همین نام قرار گرفته است. (Mokhtari Taleghani & Khosravi Javid, 2016: 63)
رباط شرف	رباط شرف	پژوهش‌های متاخر	(Daneshdoost, 1981: 2)

جدول ۹: عناصر فضایی

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
مدرسه مروی و دگرگونی‌های آن در دوره قاجاریه	مدرسه مروی	وقفنامه	... فضای مدرسه شامل مدرسه بزرگ، مدرسه کوچک، مکتب‌خانه، منازل برای مدرس و امام جماعت ... حمام و ... رکن اصلی فضاها مدرسه بزرگ بود که خود شامل حجره‌ها و مدرس‌ها، دو مسجد زمستانی و تابستانی، ... جلوخان، صحن و ایوان بود. صحن مدرسه بزرگ سامان دهنده اصلی فضاها بود، شامل چهار باغچه بزرگ و حوضی درمیان آن‌ها. سه مدرس در شمال و جنوب و شرق و غرب صحن قرار گرفته بود ... (Heidarkhani & Ahari, 2021:97)
آثار ناشناخته ایران چاه مرتاض علی (Bahari, 1974: 60)	چاه مرتاض علی	متون تاریخی	فرصت الدوله در کتاب آثار عجم در مورد چاه مرتضی علی مطالبی نگاشته: «... وسعتگاهی است که چند اتاق از سنگ و گچ در آن ساخته و دو آب انبار بزرگ نیز پرداخته‌اند و اطاقی هم یک دربی دارد که اندرونش وسیع است. در آن اتاق ...»
باغ فتح آباد کرمان	باغ فتح آباد کرمان	گزارش بازدید	(Alehashemi, 2020: 10-11)
بازشناسی و تحلیل معماری مسجد جامع همدان	مسجد جامع همدان	گزارش بازدید	(Pourshabaniyan et al., 2018: 114)

جدول ۱۰: فرم ظاهری

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
خانه استاد مصورالملکی (خانه نقاشی اصفهان)	خانه استاد مصورالملکی	گزارش بازدید	«به علت قرارگیری خانه در اقلیم گرم و خشک اصفهان، خانه به صورت درون‌گرا و محصور ساخته شده‌است. بیشتر سطوح بازشوها رو به حیاط مرکزی است و نماهای بیرونی دارای کم‌ترین ارتباط با داخل بنا است ...» (Kiani & Madanian, 2015: 5)
بازار تاریخی کاشان (Shateri, 2006: 175)	بازار کاشان	سفرنامه	پیترو دل‌اوله درباره بازار کاشان چنین می‌نویسد: «در داخل شهر طبق معمول سقف بازار پوشیده‌است و در دو طرف آن ساختمان‌های نسبتاً خوبی وجود دارد. در وسط بازار، چهار سوق زیبایی واقع شده که دیوارهای اطراف آن نو، سفید، تمیز و ...» (Zarei, 2011: 131)
ویژگی‌های معماری و آرایه‌های عمارت خسروآباد سنندج	عمارت خسروآباد سنندج	گزارش بازدید	(Honarfar, 1970: 9)
چهارباغ اصفهان	چهارباغ اصفهان	سفرنامه	

جدول ۱۱: سازه و شیوه اجرا

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
بقعه خضر همدان	بقعه خضر همدان	گزارش بازدید	«گنبد بقعه بر روی چهار گوشواره (سه کنج) قرار دارد. از نوع گنبدهای یک پوسته کم خیز است. گردنی (گریو) گنبد در میان سه کنجها قرار گرفته و ...» (Zarei, 2002: 198)
چرخاب، کاخ ساحلی هخامنشیان	کاخ چرخاب	گزارش باستان شناسی	«... پس از آماده نمودن سطح مورد نظر زیرسازی و شالوده‌ی ساخت پایه‌ی ستون‌ها، هر یک با پنج یا شش قطعه لاشه سنگ بزرگ و کوچک به صورت فونداسیون و جلوگیری از سنگینی و افت پایه‌ی ستون‌ها و به صورت مربع شکل ساخته و پرداخته شده است» (Shirani & Abbasi, 2015: 21)
پژوهشی در کارکرد و معماری بنای هارونیه توس	هارونیه توس	گزارش بازدید	(Koohestani & Zarei, 2018: 73)
مسجد جامع قاین	مسجد جامع قاین	گزارش بازدید	(Naderi, 1980: 103)

جدول ۱۲: مصالح

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
مطالعه‌ی کاروانسراهای درون شهری دوره‌ی قاجار همدان نمونه‌ی موردی: کاروانسرای حاج صفرخانی	کاروانسرای حاج صفرخانی	گزارش بازدید	«سنگ، به عنوان مصالح اصلی پی و ازاره با ملات شفته آهک و آجر در دیواره‌ها با ملات گچ و خاک، الوار چوبی در کف بارانداز طبقه‌ی دوم و درهای قدیمی، ستون‌ها از چوب و پایه‌های آن‌ها سنگی است ...» (Piri & Afshari Azad, 2015: 216)
کاروانسرای دیرکاج	کاروانسرای دیرکاج	گزارش بازدید	«مصالح ساختمانی رباط دیرکاج بوم‌آورد منطقه و مشتمل بر لاشه سنگ کوه‌های همجوار است که تماماً در حصارها، برج‌ها، پی اتاق‌ها و ... به کار رفته‌است و طاق‌های بیضوی و آهنگ اتاق‌ها و ... با استفاده از آجر اجرا گردیده است» (Arab, 2006: 99)
چهارطاقی خانه دیو، آتشکده‌ای نو یافته از دوره ساسانی	چهارطاقی خانه دیو	گزارش بازدید	(Hashemi Zarjabad et al., 2010: 86)
واکوی معماری سنتی دوره قاجار در عمارت دارالحکومه مفخم بجنورد	عمارت دارالحکومه مفخم بجنورد	گزارش بازدید	(Sanieepor et al., 2017: 79)

جدول ۱۳: تزیینات

عنوان مقاله	نام بنا	منابع مورد استفاده	بخشی از متن مقاله
مسجد جامع ورامین	مسجد جامع ورامین	گزارش بازدید	«سردر ورودی مسجد جامع ورامین که در ضلع شمالی آن قرار دارد، متشکل از طاق‌نماها و طاقچه‌هایی در داخل و خارج است که به عنوان عناصری تزیینی، در بخش‌های مختلف سردر قرار دارند. بر این عناصر معماری تزیینات کاشی‌کاری و آجرکاری در نقش‌های هندسی، گیاهی و نوشتاری اجرا شده است» (Farahani, 2002: 45)
چیستی و چرایی مسجد خان چهارم، مسجدی گنبدخانه‌دار در استان فارس	مسجد خان چهارم	گزارش بازدید	(Amiri Azar, 2019: 21)
گوهرتابناک معماری دوران صفویه در اصفهان	مسجد شیخ لطف‌الله	گزارش بازدید	(Honarfar, 1977: 11)